

Möten och vägskäl

HANS-OLA ERICSSONS INTRÄDESANFÖRANDE

Jag blev invald i denna celebra skara år 2000 och att få möjlighet att ge mitt inträdesanförande nu, 22 år senare, känns spännande. Då var jag mitt uppe i min karriär och mitt arbete på musikhögskolorna i Piteå och Bremen, resande som konsalterande organist, tonsättare och aktiv inom musikalisk forskning runt om i Europa. Idag har jag, i stort sett, avslutat mina fasta akademiska engagemang, om man undantar några internationella gästprofessorer, men fortsätter mitt konsalterande och envist försvarande av den nya konstmusikens kvalitet och krav på uppmärksamhet.

Det samtida uttrycket har alltid varit i centrum för mitt musikskap, att se den goda nya musiken som en ständig irritationskälla som alltid envist pockar på uppmärksamhet, där ohörda klanger kan ge mina lyssnare mod att se fram emot morgondagen. Jag har arbetat som konsalterande organist, pedagog, tonsättare och på senare år även som bildkonstnär.

Som tolvåring hörde jag ett verk av Torsten Nilsson, *Nativitas Domini*, vid en julkonsert i Gustav Vasa kyrka. Jag blev helt konfunderad, omtumlad och fascinerad av

uttrycket i musiken. Kort efter denna upplevelse sökte jag helt sonika upp Torsten och frågade honom om jag kunde få studera komposition för honom. Han tog mig under sina vingars skugga och blev en fantastisk förebild. Han var kompromisslös, intill självförbränning, för det han trodde på. För mig var han verkligen en hjälte! Genom honom blev jag alltså uppfostrad till att tro att den verkligt nya musiken ägde rum i kyrkan och att den spelade en verkligt betydelsefull roll.

Att få vara med om ett antal kompletta kyrkoår i Oscarskyrkan med Torsten som körledare och Alf Linder och ibland Karl-Erik Welin som organister gav en enastående inblick i vad verkligt god kyrkomusik kunde vara. Mängder av uruppföranden, fenomenal orgelmusik, körsång och kyrkooperor fick jag uppleva i Oscarskyrkan. Och jag fick själv mina första trevande verk uppförda i kyrkan.

I samma tid och anda lärde oss den underbare Sven-Erik Bäck, att "endast ge Gud det bästa" – inte det enklaste, inte underhållning, inte vad som i dag beskrivs som lättillgänglig evangelisationsmusik, utan kvalitet som vetter in mot lyssnande och eftertanke. Ett år senare fick jag medverka som goss-sopransolist vid det västeuropeiska uruppförandet av Krzysztof Pendereckis *Utrenja* – Kristi gravläggning och uppståndelse. Klangen och den omtumlande upplevelse det var att få vara med om att framföra denna musik, tillsammans med sångare som Elisabeth Söderström, Kerstin Meyer, Kim Borg och Peter Lager, allt under Antal Doratis ledning, har präglat mig djupt och jag har burit med mig dessa upplevelser i hela mitt liv.

Att få sjunga i Stockholms Gosskör, där varje pojke även var starkt uppmanad att också spela ett instrument där verksamheten var kopplad till den kommunala

musikskolan. Att till detta ha skolgången på Adolf Fredriks musikklasser blev sammantaget en logisk ram för en ung blivande musiker.

Efter detta följde studier på Musikhögskolan i Stockholm, åtminstone ett år till att börja med. Där gav en lång rad underbara lärare sitt yttersta av hängivenhet, som Gotthard Arnér, Maj Fougstedt, Solwig Grippe, Bo Wallner och Eric Ericson för att endast nämna några få.

En av de stora profilerna under min studietid var Harald Göransson, som jag hade ett mycket klivet förhållande till. Vid flygeln kunde han få en genomarbetad koral i Bachstil, som man hade suttit och knåpat med en lång natt före lektionen, att låta som om den endast bestod av parallella kvinter och oktaver. Men han var en spjuver. Vid en lektion i liturgisk sång och dirigering sade han: "Barn små, i dag skall vi sjunga någonting nytt, vi skall sjunga psaltarpsalmer!" Vi sjöng lite ovilligt. Nästa lektion inledde han lektionen med samma ord: "Barn små, i dag skall vi sjunga någonting nytt..." Vi knorrade väl, men sjöng betydligt bättre. När den tredje lektionen inleddes med samma ord undrade vi, och någon – måhända jag – mumlade: "Nu har gubben verkligen blivit senil." Det vi dock inte visste var att han hade fått en hörapparat och därför uppfattade mitt mumlande mycket tydligt, och förklarade lakoniskt: "Ni skall inte tro att jag har blivit senil, detta handlar om kärleksfull indoktrinering."

Hos Eric Ericson blev jag repetitör (pianoslav) för såväl Radio- som Kammarkören – det blev sammantaget ett bra och extremt lärorikt sätt att finansiera studierna.

Efter det första året på Ackis tog jag mig vidare till musikhögskolan i Freiburg, för

det var ju komposition jag egentligen ville studera. Jag varvade studierna i Sverige och Tyskland under 7 år. I Freiburg fick jag uppleva den bästa handledningen som jag fick under mina studier, främst av Klaus Huber och i viss mån av Brian Ferneyhough. Kompositionsklassen, som verkligen var internationell, besöktes ständigt av tidens ledande tonsättare och att som vetgirig ung tonsättare få möta Pierre Boulez, Karl-Heinz Stockhausen, Wolfgang Rihm, Morton Feldman och Paul Dessau, bland andra, var givetvis underbart.

Mot slutet av mina studieår i Freiburg arbetade Luigi Nono ofta med sin live-elektronik på Experimentalstudio des Südwestfunks och jag lärde känna honom väl. Detta ledde till att han inbjöd mig att arbeta tillsammans i Venedig under 5 underbara månader, våren 1984. Den enda egentliga uppgiften jag fick under min tid med honom, vid sidan av djuplodande diskussioner om allt annat än musik, var att så ofta jag kunde besöka St Markusbasilikan och där studera den gyllene mosaiken som består av cirka 8 000 m2 individuellt utformade pusselbitar, men som han sade: ”bara där solen lyser in”. Jag tyckte uppgiften var onödigt esoterisk men jag genomförde den ivrigt. Efter några månader tror jag att jag förstod uppgiften – att studera det individuella (i varje liten mosaikbit) i förhållande till det ogripbara, det kollektiva – och givetvis dra lärdom av detta!

Vidare hjälpte han mig att få tillgång att besöka Palazzo Ducale där Hieronimus Boschs diptyk, ”Uppståndelse till det himmelska paradiset” fanns. Jag hade länge längtat att få se målningen, men den

var placerad i en del av palatset som var avstängd för allmänheten. En god vän till Nono arbetade som vaktmästare och tidigt en morgon låste han vänligt upp det lilla rummet och frågade hur länge jag ville ”vara” med målningen. Jag tror jag sa gärna två timmar. Han läste då in mig och efter två timmar läste han upp och släppte ut en förändrad person.

En dag, under ett längre samtal tillsammans, avbröt Luigi plötsligt samtalet eftersom han hade glömt bort ett avtal för ett lunchmöte med några vänner. Han bjöd med mig och vännerna visade sig vara Maurizio Pollini och Claudio Abbado. Det enda jag kommer ihåg från det mötet var att det ingalunda handlade om musik.

Väl hemma igen började jag undervisa interpretationskurser i ny orgelmusik på landets musikhögskolor och detta ledde till att jag erbjöds en fast tjänst på den relativt nystartade musikhögskolan i Piteå. Detta blev ett vägskalet som ledde till 24 års anställning med djupt engagemang.

I Norrbotten var det nära till ledande politiker och mecenater och jag kunde genomföra två större forskningsprojekt, det så kallade ”Övertorneåprojektet” där vi dokumenterade, restaurerade och lät bygga två rekonstruktioner (i Norrfjärdens kyrka och Tyska Kyrkan i Stockholm) av en av landets främsta kulturskatter, orgeln i Övertorneå kyrka, ursprungligen från 1608. Det andra projektet rörde ett orgel-instrument främst tänkt för den ännu icke komponerade musiken, för Studio Acusticum i Piteå. En lång rad av underbara studerande och kollegor samverkade till att

Motpoler. Hans-Ola Ericsson arbetade tillsammans med Olivier Messiaen (på bilden syns också Yvonne Loriod-Messiaen) samt John Cage. Privata foton.

göra musikhögskolan till en fantastisk arbetsplats. Det är en djup sorg att nu behöva konstatera att tiden verkar vara utmätt för denna, en gång så sprudlande musikplats. Under tiden i Piteå arbetade jag även bland annat på Hochschule der Künste i Bremen och Sweelinckkonservatoriet i Amsterdam.

När jag var nyutnämnd i Piteå fick jag, tack vare idoga rekommendationer från min vän och kollega Hans Fagius, kontakt med Robert von Bahr (BIS) och detta ledde till en lång rad fonogram där en inspelning av Olivier Messiaens samlade orgelverk blev en av de största musikaliska utmaningarna i mitt liv. Jag tillskrev Messiaen, efter att ha blivit introducerad av Carl-Axel Dominique, och fick den fantastiska möjligheten att samarbeta direkt med honom under de sista fem åren av hans liv.

Mötena med honom, där han generöst delade med sig av sina tankar, gav en magisk inblick i hans musik. Allt sedan BIS-inspelningarna och samarbetet med Messiaen har jag framfört musiken, givit otaliga mästarklasser runt om i hela världen och skrivit större artiklar om dess interpretation.

Åren kring 1990 undervisade jag vid feriekurserna i Darmstadt och fick möjlighet att samarbeta med och framföra verk

av Messiaens raka motpol, John Cage, en konstnär som jag alltid har beundrat och fascinerats av. Jag är vidare en av initiativtagarna kring framförandet av hans *Organ2/ASLSP* i Halberstadt/Tyskland i en version som är tänkt att ta minst 639 år. Just nu har framförandet varat i 21 år.

Ett annat viktigt möte i mitt organistliv var att få samarbeta med och spela in György Ligetis orgelverk. Hans verk *Volumina* från 1962, som jag ofta och gärna framför, är fortfarande en utmaning för varje publik och kan fortfarande i dag möta ett stort motstånd. Att inte alltid vilja behaga är väl annars en synnerligen god egenskap för en musiker. Jag brukar säga till mina studerande att man inte har framfört vägvisande musik om man inte har tömt en konsertlokal på publik.

Vid sidan om detta har jag uruppfört och återuppfört en lång rad verk och ständigt försökt att representera den goda svenska musiken. Och jag har alltid älskat och framfört Johann Sebastian Bachs musik.

2011 blev jag, delvis motvilligt, headhunted som orgelprofessor och ytterligare ett vägskäl uppenbarade sig. Vid McGill-universitetet i Montreal fick jag uppleva hur

ett välfungerande, ledande universitet kan fungera när alla goda krafter samverkar. Tiden i Montreal kan jag enkelt beteckna som lycklig! Jag hade besökt McGill vid några tidigare tillfällen, dels när Bengt Hambraeus var kompositions lärare där, dels som jurymedlem för CIOC (Canada International Organ Competition).

Egentligen hade jag och min hustru Lena Weman tänkt att stanna där längre än de tio åren vi bodde i Kanada. Min anställning var dessutom inte tidsbegränsad utan man kunde själv besluta när det kändes lämpligt att pensionera sig. Men problemet med de flesta nordamerikanska universiteterna är att tiden för eget utvecklingsarbete är mycket begränsat – man blir lätt livegen. Dessutom kändes det väsentligt att återvända till släkt och vänner. Tid för ytterligare ett välskäl...

När den hämmande coronapandemin slog till i Montreal stängdes allt ner i samhället och på en veckas tid skulle vi övergå till att ge all undervisning "on line". Dessutom tycktes mig den tidigare attraktiva och charmiga staden ful och övergiven. Jag har alltid komponerat och under långa tider har det varit en huvudsyssla för mig, men nu återvänder jag till inledningen och mina målningar.

Måleriet har alltid beledsagat mitt arbete inom musiken. Men jag betraktade förut detta enbart som ett skönt tidsfördriv. Min kära Lena uppmanade mig att ta tag i detta, för mig, så härliga konstnärliga uttryckssätt. Jag förmodar att hon var trött på mitt vankande och min otålighet under

den nedstängning som vi var påtvingade. Näväl, i Montreal hade jag en underbar studio menad för mitt musicerande, en studio som snart blev invaderad av dukar och allehanda färger. Jag hade, som sagt, ingen tanke på att målandet skulle vara något annat än en terapiverksamhet.

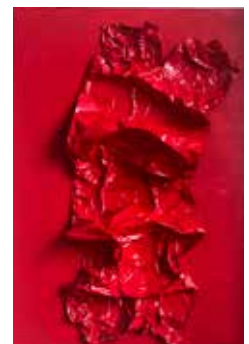
När vi sedan flyttade hem till Sverige för två år sedan fortsatte jag att gräva i mitt inre efter uttryck som jag tyckte om och jag fortsatte mitt målande i den ateljé vi lät bygga. Jag har visat mina målningar via sociala medier och har fått en hel del mycket fina kommentarer av vänner som jag respekterar och hyser aktning för. Att ställa ut målningar är givetvis något helt annat än att spela konserter och jag inser att det är uppkäftigt, men från någonstans kom tanken: "men vad tusan, man lever ju bara en gång och jag tycker om det jag har skapat och jag tror att mina målningar har ett bra uttryck och kan ge andra människor en sällsam skönhetsupplevelse".

Jag har haft två större utställningar och planerar för närvarande ett par till.

Nu är vi bosatta i en liten by, Sunnansjö, 5 mil nordväst om Sundsvall och jag är fri att planera min egen tid. Tid för att öva, planera och spela konserter, vara sakkunnig för orgelbyggnadsprojekt, fundera på om jag vill söka efter vägar tillbaka till komponerandet, kanske engagera mig i Kungl. Musikaliska Akademien, vandra i skogen – och måla!

Tack för ordet!

HANS-OLA ERICSSON

"Skin surface - red", av Hans-Ola Ericsson. Detalj av målning.